



## BEDRIJFSSPECIFIEKE BEGELEIDING NAAR EEN VERMINDERD ANTIBIOTICAGEBRUIK

Het antibioticagebruik in de Belgische veehouderij is de laatste jaren al sterk verminderd. Voor een verdere daling is bedrijfsspecifieke begeleiding en ondersteuning nodig, om in de toekomst een veilige voedselproductie te kunnen garanderen.

– Nele Caekebeke, Universiteit Gent

Sinds de toevallige ontdekking van antibiotica, eind jaren 20, werden deze reeds veelvuldig ingezet ter preventie en bestrijding van diverse ziekten, zowel in de humane als in de diergeneeskunde.

Ondertussen kennen we echter het prijskaartje dat aan dit intensieve gebruik vasthangt; resistentie tegenover onze antibiotica. Met het uitblijven van bruikbare nieuwe antibiotica wordt het steeds belangrijker om voorzichtig om te springen met de middelen die nu beschikbaar zijn zodat we onze dieren kunnen blijven behandelen wanneer nodig.

Antibioticaresistentie is een wereldwijd probleem voor de volksgezondheid en de gezondheid van onze dieren. Sinds de oprichting van onder meer Amcra (*Anti-Microbial Consumption and Resistance in Animals*), het kenniscentrum inzake antibioticagebruik en -resistentie bij dieren in België, zijn al grote inspanningen geleverd om het antibioticagebruik in

de diergeneeskunde te verminderen. Op basis van de meest recente gegevens werd reeds een daling van 25,9% bereikt in het totale gebruik van antibiotica bij

.....  
**Het I-4-1-Health-project begeleidt 60 veehouders naar een duurzamere toekomst.**  
 .....

onze dieren ten opzichte van het referentiejaar 2011. Dit is al een stap in de goede richting, maar toch blijven bijkomende inspanningen nodig om de problematiek van antibioticaresistentie het hoofd te bieden.

Het blijven produceren van grote hoeveelheden voedsel van hoge kwaliteit maar met een minimaal gebruik aan antibiotica

vraagt een verandering in management en mentaliteit naar een meer duurzame veehouderij voor de toekomst.

### **I-4-1-Health project**

Binnen de Universiteit Gent loopt momenteel het I-4-1-Health-project waarin 60 veehouders (30 vleeskippenhouders en 30 varkenshouders) in Vlaanderen en Nederland begeleid worden naar een duurzamere toekomst. Deze begeleiding gebeurt aan de hand van verschillende bedrijfsbezoeken door een externe dierenarts, verbonden aan de Universiteit Gent. Het doel is om te werken richting een verbeterde diergezondheid waar mogelijk, aangezien minder zieke dieren op het bedrijf zorgen voor een verminderde noodzaak om antibiotica te gebruiken.

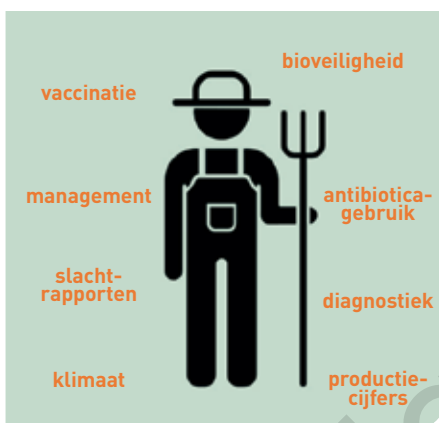
Het voordeel om de begeleiding van deze bedrijven door een extern persoon te laten uitvoeren, en niet door de eigen

bedrijfsdierenarts, is dat hij/zij een frisse blik op de bedrijven kan werpen en objectief kan ondersteunen waar nodig. De externe persoon treedt dus op als coach.

Het enige criterium waaraan de veehouders moesten voldoen voor deelname aan het project was dat er een hoog antibioticagebruik op het bedrijf was (vleeskippen) of een hoog gebruik specifiek in de batterij (varkens). Dit criterium maakt dat de resultaten uit dit project niet noodzakelijk representatief zijn voor de hele vleeskippen- en varkenssector. Het project is gestart op 1 januari 2017 en loopt tot 31 december 2019.

### Werkwijze

De focus van de diergeneeskunde ligt de laatste jaren meer op het voorkomen van ziekten (preventieve diergeneeskunde) dan op het zuiver behandelen van zieke dieren. We werken binnen het I-4-1-Health-project dan ook volgens het



Figuur 1 Informatie verzameld tijdens de bedrijfsbezoeken - Bron: Nele Caekebeke

'meten, verbeteren, verminderen'-principe. Een eerste stap is het duidelijk in beeld krijgen van het bedrijf (meten). Hiervoor werd tijdens een eerste bedrijfsbezoek veel informatie verzameld. De verschillende topics waarover informatie werd ingewonnen, zijn weergegeven in figuur 1. De bioveiligheidsstatus van de bedrijven werd beoordeeld door het invullen van een Biocheck.UGent-vragenlijst, een scoringsstelsel dat de bioveiligheid op een onafhankelijke en wetenschappelijke manier evalueert. Alle verzamelde informatie werd geanalyseerd en verwerkt in een rapport dat als basis diende voor het bedrijfsspecifieke plan van aanpak, voorgesteld tijdens een tweede bezoek. Het plan van aanpak

omvat te nemen actiepunten (verbeteren), die zo veel mogelijk door de veehouder en bedrijfsdierenarts worden aangegeven. De externe coach kan helpen de zaken te prioriteren en de interventies om te zetten naar praktische maatregelen op het bedrijf. Ongeveer een halfjaar na het

tweede bezoek wordt een eerste tussentijdse evaluatie gepland. Hierbij wordt gekeken welke acties geïmplementeerd werden op het bedrijf, en welke moeilijker te behalen waren. Tijdens deze tussentijdse evaluatie worden opnieuw alle bedrijfsgegevens verzameld zoals bij het

Table 1 Overzicht van de besproken interventies op de bedrijven ten tijde van ronde 1 (bedrijfsbezoek 2) - Bron: Nele Caekebeke

Diersoort	Interventie	Besproken (%)	Haalbaar (%)
Pluimvee	Betere hygiëne van de waterlijnen/frequenter onderzoek	93,3	57,1
Pluimvee	Stalspecifiek materiaal	73,3	81,8
Pluimvee	Omzichtig gebruik van antibiotica	66,7	70,0
Pluimvee	Optimaliseren hygiëne van personeel	60,0	44,4
Pluimvee	Verbeteren van de opvang van eendagskuikens	53,3	100,0
Pluimvee	Verbeteren van de infrastructuur	53,3	87,5
Pluimvee	Bedrijfskledij voor bezoekers	46,7	100,0
Pluimvee	Correcte hygiënesluis	40,0	83,3
Pluimvee	Evaluatie van vorige rondes	33,3	100,0
Pluimvee	Regelmatige evaluatie van de ziektestatus	20,0	100,0
Pluimvee	Eendagskuikens rechtstreeks van broerij naar bedrijf	20,0	100,0
Pluimvee	Slachthuisrapporten opvragen	13,3	100,0
Pluimvee	Schone/gekoelde kadaveropslag	13,3	100,0
Pluimvee	Plaats rond de stallen vrij van materiaal	13,3	100,0
Pluimvee	Verbeteren van reiniging en ontsmetting	13,3	0,0
Pluimvee	Reinigen van de banden van transportvoertuigen	6,7	100,0
Pluimvee	Een vuile/propere weg hebben	6,7	100,0
Pluimvee	Aankoop kuikens van één leverancier	6,7	100,0
Pluimvee	Geen huisdieren in de stallen	6,7	100,0
Pluimvee	Transportvoertuigen moeten leeg zijn bij aankomst op het bedrijf	6,7	100,0
Pluimvee	Gaas voor de luchtinlaten plaatsen	6,7	100,0
Pluimvee	Vaccinatieschema herzien	6,7	0,0
Varken	Omzichtig gebruik van antibiotica	66,7	80,0
Varken	Verbeteren van hygiëne materiaal en stallen	60,0	100,0
Varken	Vermijden van introductie van pathogenen door transportvoertuigen	60,0	77,8
Varken	Verbeteren van de waterkwaliteit	53,3	100,0
Varken	Optimaliseren hygiëne van personeel	53,3	87,5
Varken	Strikt all-in/all-out	53,3	75,0
Varken	Wassen van zeugen voordat ze in de kraamstal komen	46,7	71,4
Varken	Verbeteren van de hygiëne van bezoekers/een hygiënesluis voorzien	40,0	83,3
Varken	Geen huisdieren in de stallen	40,0	16,7
Varken	Verbeteren van reiniging en ontsmetting	26,7	100,0
Varken	Verlagen van de bezettingsdichtheid	26,7	75,0
Varken	Verbeteren van de kadaveropslag	26,7	75,0
Varken	Verhogen speenleeftijd	26,7	50,0
Varken	Manipulaties van de biggen tot een minimum beperken	20,0	100,0
Varken	Regelmatige evaluatie van de ziektestatus	20,0	66,7
Varken	Verbeteren van de looplijnen	20,0	0,0
Varken	Minimale aankoop van gelten/goede quarantaine	13,3	100,0
Varken	Vaccinatieschema herzien	13,3	50,0
Varken	Gaas voor de luchtinlaten plaatsen	13,3	50,0
Varken	Plaats rond de stallen vrij van materiaal	13,3	50,0
Varken	Slachthuisrapporten opvragen	6,7	100,0
Varken	Correct ontwormen van de dieren	6,7	100,0
Varken	Biggen van dezelfde zeug zo veel mogelijk samen houden	6,7	100,0
Varken	Een vuile/propere weg hebben	6,7	100,0

eerste bedrijfsbezoek. Op deze manier kunnen de mogelijke effecten van de interventies worden opgevolgd in de tijd. Nog eens een halfjaar na de eerste evaluatie worden de bedrijven voor een vierde en laatste keer bezocht. Een schematische weergave van het verloop van het project is weergegeven in figuur 2.

## Interventies

De acties die op de bedrijven worden besproken, zijn zeer divers. De te nemen maatregelen zijn namelijk afhankelijk van het bedrijf, de veehouder, de toekomstplannen van het bedrijf, de financiële situatie enzovoort. Omdat elk bedrijf anders is, zal ook de aanpak telkens verschillend zijn. Bij de opstart van het coachingsproces (bedrijfsbezoek 2) waren bij voorkeur de bedrijfsdierenarts en eventuele adviseurs aanwezig. Het bereiken van verbetering is namelijk enkel mogelijk wanneer het plan van aanpak door alle schakels in het netwerk gedragen wordt.

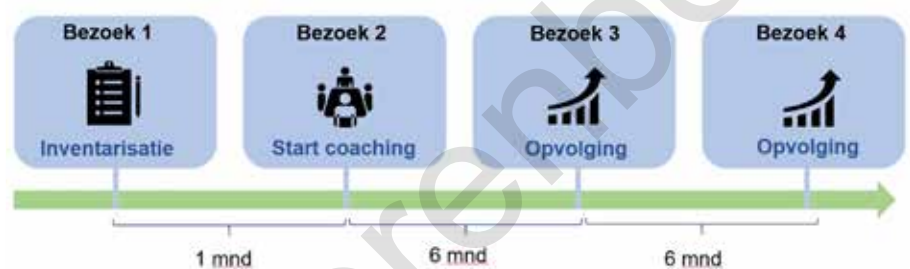
Een lijst van de interventies op de verschillende deelnemende bedrijven wordt weergegeven in tabel 1. Dit zijn enkel de interventies die besproken werden bij het tweede bedrijfsbezoek, bij de start van de begeleiding. Ze zijn telkens onderverdeeld in externe en interne bioveiligheid. Externe bioveiligheid omvat alle maatregelen die de insleep van schadelijke kiemen van buiten het bedrijf beperken. Interne bioveiligheidsmaatregelen zijn maatregelen die de spreiding van schadelijke kiemen op het bedrijf inperken. Elke interventie in tabel 1 kan nog verder worden onderverdeeld in verschillende subcategorieën. Zo bevat de interventie 'verbeteren van de opvang van eendagskuikens' bij pluimvee zowel acties omtrent het meten en opvolgen van de vloertemperatuur, controle van de navels, als temperatuur nemen van de kuikens. Op de varkensbedrijven bevat de topic 'verbeteren van de kadaveropslag' acties zoals het voorzien van een gekoelde kadaveropslag of het dragen van handschoenen bij het hanteren van dode dieren. Bijkomstig wordt in de tabel aangegeven hoe vaak een actie werd besproken op een bedrijf (kolom 'besproken') en hoe vaak de respectievelijke veehouder deze actie als haalbaar beschouwde (kolom 'haalbaar'). Bepaalde interventies zijn namelijk moeilijker te verwezenlijken of worden uitgesteld voor de bouw van een nieuwe stal. Specifiek voor de 60 bedrijven die aan dit project deelnemen, worden hier enkele belangrijke punten aangehaald waar nog grote aanpassingen mogelijk waren. Op

veel pluimveebedrijven werd jaarlijks enkel een staal voor analyse van het drinkwater genomen ter hoogte van de bron. Echter, het is van groot belang om de kwaliteit zowel aan de bron als aan het eind van de lijn na te gaan. Enkel dan kan men inzicht krijgen in de oorsprong van eventuele non-conformiteiten. Veel veehouders, zowel pluimvee- als varkenshouders, kampen met een onvoldoende waterkwaliteit. Wanneer dit het geval is, doe je er steeds goed aan om je te laten adviseren door gespecialiseerde bedrijven. De deelnemende pluimveebedrijven

Hierna zal duidelijk worden hoeveel van de besproken acties die initieel haalbaar leken voor de veehouder, daadwerkelijk vervuld konden worden. Eventueel zullen nieuwe interventies afgesproken worden of wordt de focus verlegd.

## Vooruitzicht

De intentie van het project is dat het veranderproces dat op de bedrijven is opgestart, na afloop van het vierde bezoek verder gezet wordt onder leiding van adviseurs of de bedrijfsdierenarts. Hierbij hopen we de gezondheidsstatus van de



**Figuur 2** Weergave van het verloop van de bedrijfsbezoeken binnen het I-4-1-Health-project - Bron: Nele Caekebeke

hadden meestal geen stalspecifiek materiaal voorhanden of dit materiaal was niet herkenbaar gelinkt aan een stal. Indien je materiaal voor verschillende stallen gebruikt, bestaat er een grote kans dat je tijdens je ronde de oorzaak bent van verspreiding van allerlei kiemen van de ene stal naar de andere. Ook wanneer er materiaal per stal beschikbaar is, zorgt een duidelijke markering of kleurcode ervoor dat dit materiaal niet per ongeluk bij de verkeerde stal terug geplaatst wordt. Wat de varkensbedrijven binnen dit project betreft, werden er veel acties besproken omtrent een verbetering van de hygiëne van de stallen en het materiaal. Veel varkenshouders hebben onvoldoende tijd om de stallen te reinigen en ontsmetten na elke ronde. Echter door een goede reiniging en ontsmetting na elke ronde kan men het risico beperken dat bepaalde kiemen die aanwezig waren in de vorige ronde, opnieuw voor problemen zullen zorgen bij de nieuwe ronde. Ook het regelmatig reinigen en ontsmetten van behandelmateriaal bij de biggen is een aandachtspunt. Opnieuw zorgt het veelvuldig gebruiken van deze materialen eventueel voor verspreiding van kiemen tussen de verschillende tomen. Momenteel worden de bedrijven voor een eerste tussentijdse evaluatie bezocht.

bedrijven te hebben verhoogd, want een bedrijf met gezondere dieren levert kwaliteitsvollere producten op en vermindert de noodzaak om medicatie toe te dienen. Voor het garanderen van goede behandelingsmogelijkheden in de toekomst, is het van belang dat alle sectoren hun steentje bijdragen en we allemaal omzichtig omspringen met ons medicatiegebruik zodat we onze dieren kunnen blijven behandelen in de toekomst. Indien gewenst kan onze onderzoeksgroep jouw bedrijf geheel vrijblijvend bezoeken om het bioveiligheidsniveau in kaart te brengen. Je kan zelf ook een test doen door de vragenlijst op [www.biocheck.ugent.be](http://www.biocheck.ugent.be) in te vullen. Momenteel zijn enkel de vragenlijsten voor broilers en varkens beschikbaar. Binnenkort zullen ook de vragenlijsten voor leghennen, moederdieren, melkvee, vleesvee en vleeskalveren beschikbaar zijn. ■

[Nele Caekebeke is als dierenarts verbonden aan de Vakgroep Voortplanting, Verloskunde en Bedrijfsdiergeneeskunde van de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent.](#)